

O‘ZBEKISTONDA QADRIYATLARNING O‘ZGARIB BORISH SHAROITIDA YOSH OILALARNING MUSTAHKAMLIGINI TA’MINLASH KELAJAGI.

“Oila va gender” ilmiy-tadqiqot institutining tayanch doktoranti

Inagamova Feruza Xurshitovna

Bugungi kunda O‘zbekiston yoshlar mamlakati sifatida dunyoga namoyon bo‘lmoqda. Butun dunyoda demografik kapitalning ahamiyati tobora oshib borayotgan globallashtirish davrida aholi tarkibidagi yoshlarning ulushi ko‘pchilikni tashkil etishi mazkur mamlakatning yaqin kelajakdagi potensial istiqbolidan dalolat beradi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligining ma’lumotlariga ko‘ra, 2023-yilning 1-yanvar holati bo‘yicha 36 million nafardan ortiq umumiy aholimizning 19,2 million nafari yoki 53 foizini 30 yoshgacha bo‘lgan yoshlar tashkil etadi¹. Bu ko‘rsatkich mamlakatning asosiy resursi hisoblanuvchi inson kapitalining istiqboliga ishora qiladi. Chunki aynan yoshlar bugungi kunda mamlakatning ijtimoiy taraqqiyoti, ertangi kelajagi hamda jahon hamjamiyatidagi o‘rnini belgilab beruvchi omil, mamlakatning bebaho boyligi hamda asosiy resursi hisoblanadi. O‘z navbatida, yoshlar sonining ko‘pligi mamlakatimizda yosh oilalarning ham ulushi yuqori bo‘lishligini ta’minlaydi. Bugungi kunga qadar oilaning ijtimoiy institut sifatidagi asosiy kuchi uning universalligi va ko‘p funksional ekanligida namoyon bo‘lib kelgan. Oila – jamiyatning birlamchi yacheykasi hamda kichik modeli sifatida uning joriy qiyofasini o‘zida aks ettirsa, yosh oilalar jamiyatning ertangi holatini, yaqin kelajakda qanday bo‘lishligini belgilab beradi. Aynan yosh oilalar, ulardagi ijtimoiy-ma’naviy muhit, mavjud oilaviy qadriyatlar tizimi jamiyatning ma’naviy qiyofasini shakllantiradi hamda milliy identiklikka o‘z ta’sirini ko‘rsatadi. Shu sababli ham yosh oilalarga e’tibor qaratish, ularni turli zararli g‘oyalar va salbiy holatlar ta’sirlaridan himoya qilish, mustahkamligini

¹ Aholining yosh tarkibi bo‘yicha taqsimlanishi – Jami // <https://api.stat.uz/api/v1.0/data/aholining-yosh-tarkibi-boyicha-taqsimlanishi?lang=uz&format=pdf>

ta'minlash, oila va nikohning sakral (muqaddas) mazmundagi qadriyat sifatida o'rnini saqlab qolish, yosh oilalardagi qadriyatlar tizimining barqarorligini ta'minlash masalasi hamisha dolzarb ahamiyat kasb etadi. Mamlakatimizda yosh oilalarni qo'llab-quvvatlash davlatning ijtimoiy siyosatidagi eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bugungi kunda yosh oilalarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash borasida mamlakatimizda qator normativ-huquqiy hujjatlar ham qabul qilingan. 2016-yil 14-sentyabrda qabul qilingan "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi qonun, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 5-iyuldagi PF-5106-sonli "Yoshlarga oid davlat siyosati samaradorligini oshirish va O'zbekiston yoshlar ittifoqi faoliyatini qo'llab-quvvatlash to'g'risida"gi farmoni, 2018-yil 27-iyundagi PQ-3808-sonli "O'zbekiston Respublikasida oila institutini mustahkamlash konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi qarori, Vazirlar Mahkamasining 2012-yil 30-apreldagi 124-sonli "Yosh oilalarni ijtimoiy qo'llab-quvvatlashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi, 2020-yil 31-dekabrda 820-sonli "Oila institutini yanada rivojlantirish va yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi, 2020-yil 28-avgustdagi 521-sonli "Mamlakat ijtimoiy hayotida faol ishtirok etayotgan yosh oilalarni uy-joy bilan ta'minlashni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorlari va boshqa qonunchilik hujjatlari shular jumlasidan. Umuman olganda, yosh oilalarni mustahkamlash maqsadida davlat tomonidan amalga oshirilayotgan ishlarni quyidagicha tasniflash mumkin:

- yosh oilalarni qo'llab-quvvatlash borasida mavjud qonunchilik hujjatlarini takomillashtirish;
- yoshlarni oilaviy hayotga har tomonlama tayyorlash;
- yosh oilalarga imtiyozli shartlar asosida uy-joylar taqdim etish;
- yosh oilalarni iqtisodiy jihatdan qo'llab-quvvatlash, yosh oilalarning tadbirkorligini rivojlantirish, bandligini ta'minlash choralari ko'rish;
- yosh oilalarda an'anaviy oilaviy qadriyatlarni mustahkamlash, oilalarda ma'naviy-axloqiy muhitni yaxshilash;

– yosh oilalarni ijtimoiy jihatdan qo‘llab-quvvatlash, oilaviy hayotga oid muammolar, psixologik-pedagogik, huquqiy va boshqa masalalar yuzasidan maslahatlar berish tizimini rivojlantirish va boshqalar.

Mazkur yo‘nalishlar orasida yosh oilalarni bugungi qadriyatlar transformatsiyasi sharoitida mustahkamligini ta‘minlash masalasi alohida ahamiyatga ega bo‘lib, ushbu yo‘nalishga “O‘zbekiston Respublikasida oila institutini mustahkamlash konsepsiyasi”da alohida e‘tibor qaratilgan hamda konsepsiyaning IV yo‘nalishi “Oilaning tarbiyaviy-ta‘lim salohiyatini mustahkamlash, jamiyatda an‘anaviy oilaviy qadriyatlarni saqlash, oilalarda ma‘naviy-axloqiy muhitni yaxshilash” deb nomlangan². Mazkur yo‘nalishdagi davlat siyosati, ayniqsa, yosh oilalarga yo‘naltirilgan bo‘lib, buning asosiy sababini aynan ushbu toifadagi oilalarning mustahkamligini ta‘minlash globallashuv davrida dolzarb ahamiyat kasb etayotganligi bilan izohlash mumkin. Davlatimizda globallashuv tufayli qadriyatlar transformatsiyaga uchrayotgan sharoitda yosh oilalarning mustahkamligini ta‘minlash borasida amalga oshirilayotgan ishlarni quyidagi yo‘nalishlarga ajratib olishimiz mumkin:

– yosh oilalarda an‘anaviy qadriyatlarning saqlanib qolinishini ta‘minlash. Xususan, oiladagi an‘anaviy ota-onalarga nisbatan shakllangan munosabat, hurmat-e‘tiborni, asrlar davomida shakllangan oiladagi ma‘naviy-axloqiy qiyofa va qadriyatlar tizimini asrab qolish choralari ko‘rish;

– oilaning ijtimoiy institut sifatida yaxlitligini mustahkamlashga, unda avlodlar o‘rtasidagi o‘zaro mustahkam aloqani saqlashga yo‘naltirilgan oilaviy an‘analarni rivojlantirish;

– yosh oilalarda ibratli va mas‘uliyatli ota-onalik ko‘nikmalarini shakllantirish, oila ilmini rivojlantirish bo‘yicha tegishli choralarni ko‘rish;

² O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 27-iyundagi PQ-3808-sonli “O‘zbekiston Respublikasida oila institutini mustahkamlash konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi qarori // <https://www.lex.uz/uz/docs/-3797625>

– murakkab vaziyatlarga tushib qolgan yosh oilalarni qo‘llab-quvvatlash, yosh oiladagi shaxslararo munosabatlarning milliy va umuminsoniy qadriyatlar tizimi asosida rivojlanishiga sharoit yaratish.

Yosh oilalarda qadriyatlar tizimini mustahkamlash – oilaning ertangi kuni, shu bilan bir qatorda jamiyatning ham ma’naviy muhiti barqarorligida asosiy shartlardan biri hisoblanadi. Qadriyatlar – inson faoliyatining asosiy yo‘nalishlarini belgilab berishi ko‘plab jamiyatshunos olimlar, faylasuflar tomonidan ta’kidlangan. Mashhur nemis jamiyatshunosi Maks Veber (1864-1920) insonlar xatti-harakatlarining asosiy ko‘rinishlardan biri sifatida qadriyatga asoslangan ratsional harakatga to‘xtalib, uni eng ko‘p tarqalgan harakatlantiruvchi motiv, insonni faoliyatining asosiy omillaridan biri ekanligini ta’kidlagan edi³. Shuningdek amerikalik mashhur sotsiolog Tollkot Parsons (1902-1979) ham mazkur masalaga e’tibor qaratib, inson xulq-atvori haqidagi qarashlarini yoritganda, shaxsni harakatga keltiruvchi asosiy kuchlardan biri sifatida aynan qadriyatga qarab harakatlanishini ko‘rsatib o‘tgan⁴.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Aholining yosh tarkibi bo‘yicha taqsimlanishi – Jami // <https://api.stat.uz/api/v1.0/data/aholining-yosh-tarkibi-boyicha-taqsimlanishi?lang=uz&format=pdf>
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 27-iyundagi PQ-3808-sonli “O‘zbekiston Respublikasida oila institutini mustahkamlash konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi qarori // <https://www.lex.uz/uz/docs/-3797625>
3. Действие социальное // Современная западная социология: Словарь. – М.: Политиздат, 1990. – Ст. 79.
4. Парсонс Т. Функциональная теория изменения. О структуре социального действия //Электронная библиотека РГИУ. – М.: Американская социологическая мысль, 2000. http://www.iu.ru/biblio/archive/parsons_o_strukture/11

³ Действие социальное // Современная западная социология: Словарь. – М.: Политиздат, 1990. – Ст. 79.

⁴ Парсонс Т. Функциональная теория изменения. О структуре социального действия //Электронная библиотека РГИУ. – М.: Американская социологическая мысль, 2000. http://www.iu.ru/biblio/archive/parsons_o_strukture/11